

Экономикалық цикл және оның теориялары

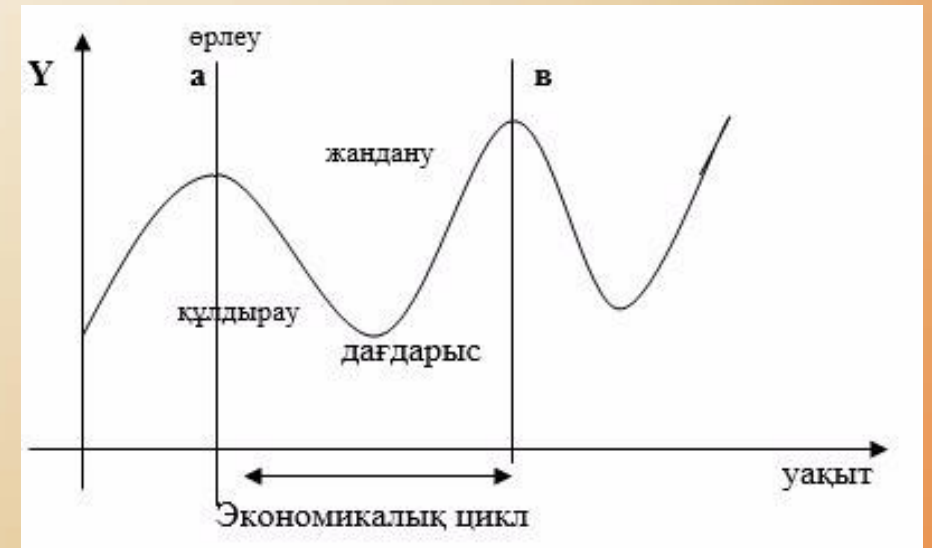
Экономикалық өсу және оның үлгілері

Экономикалық цикл

Экономикалық цикл - өндірістің бір экономикалық дағдарыстан екінші экономикалық дағдарысқа көшу.

Экономикалық цикл 4 фазадан тұрады:

Экономикалық цикл көрсеткіштері және параметрлері

Экономикалық цикл көрсеткіштері

проциклдік көрсеткіштер

– бұл жандану фазаларында ұлғаятын және құлдырау фазаларында қысқаратын экономикалық параметрлер.

контрциклдік көрсеткіштер

– бұл жандану фазаларында қысқаратын және құлдырау фазаларында ұлғаятын экономикалық параметрлер.

ациклдік көрсеткіштер

– бұл қарқыны экономикалық циклдің фазаларына байланысты болмайтын экономикалық параметрлер.

Экономикалық цикл параметрлері

озғыш немесе алдыңғы қатарлы параметрлер

- бұл өсуге (құлдырауға) дейін максимумға (минимумға) жететін параметрлер;

кешігуші немесе қалып келуші параметрлер

- көтерілуге (құлдырауға) жеткеннен кейін максимумға (минимумға) жету;

сәйкес келуші немесе дұрыс келуші параметрлер

- бір уақытта және экономикалық қызметтегі өзгерістерге сәйкес өзгереді.

Экономикалық цикл типтері

Экономикалық циклдің типтері	Ұзақтылығы	Себептері, ерекшеліктері
1. Дж.Китчиннің қысқа толқындары»	2-4 жыл	Алтынның әлемдік қорының тербелісі ЖҰӨ-нің, инфляцияның, жұмысбастылықтың тербелісіне әкеледі.
2. К.Жуглярдың «орташа толқындары»	10 жыл	Ақша айналысындағы өзгерістер, кердиттік жүйенің мәселелері ЖҰӨ-нің тербелісіне инфляцияға, жұмыссыздыққа әкеледі.
3. Кузнецтің циклдары	18-25 жыл	Экономикалық циклдардың себептері күрделі құрылыспен байланысты
4. Н.Д.Кондратьевтің «ұзын толқындары»	40-60 жыл	Басты қозғаушы күш – технологиялық өндірістегі технологиялық базаның радикалды өзгеруі мен оның құрылымдық қайта құрылуы.
5. Форрестердің циклдары	200 жыл	Энергия қуаты мен материалдарға байланысты.
6. Тоффлердің циклдары	1000-2000 ж.	Цивилизацияның дамуымен, олардың жоғалуымен немесе жаңа сатымен байланысты.

Экономикалық циклдердің себептері

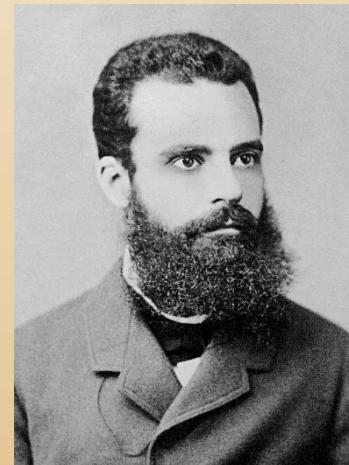
Дж. Кейнс циклдерді жинақтардың артып кетуімен және инвестициялардың жетіспеушілігімен байланыстырады.

В. Парето мен А. Пигу циклдің себептерін адамдардың экономикалық қызметтеріндегі оптимистік және пессимистік қатынастарға байланысты деп айтады.

С. Джевонс пен А. Чижевский циклдің себептерін Күн бетіндегі дақтардың адамдарға әсер етуімен түсіндіреді.

Экономикалық циклдердің себептері

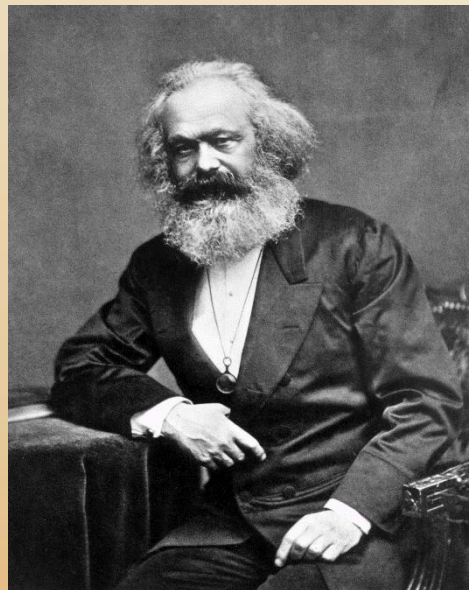
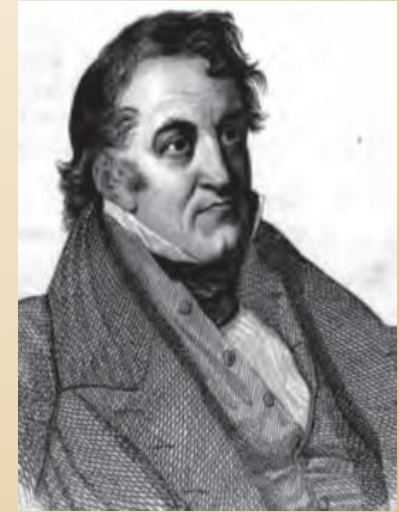
М. Туган-Барановский мен А. Шпитгоф оларды өндіріс құрал-жабдықтары өндірісінің тұтыну заттары өндірісінен артып кетуінен деп тұжырымдайды.

Э. Хансен мен Р. Хоутри циклдерді банктік несиелерді экспансиялаудан және шектеуден, есептік мөлшерлеменің қозғалысынан орын алатынын алға тартады.

Экономикалық циклдердің себептері

Т. Мальтус пен Ж. Сисмонди циклдің себептерін өндірілетін табысқа қарағанда тұтынылатын табыстың жетіспеушілігімен байланыстырады.

Ал К. Маркс болса циклдің пайда болу себептерін капитализмнің негізгі қайшылықтарынан іздейді.

Экономикалық циклдердің факторлары

**Сыртқы
(экзогендік)**

-халықтың өсу қарқыны, халықтың миграциясы, ғылыми ашылымдар мен техникалық жетістіктер, соғыстар, әртүрлі саяси оқиғалар тағы басқа.

**Ішкі
(эндогендік)**

-Оларға әдетте тұтыну мен инвестицияны жатқызады.

**Сыртқы және ішкінің
синтезі**

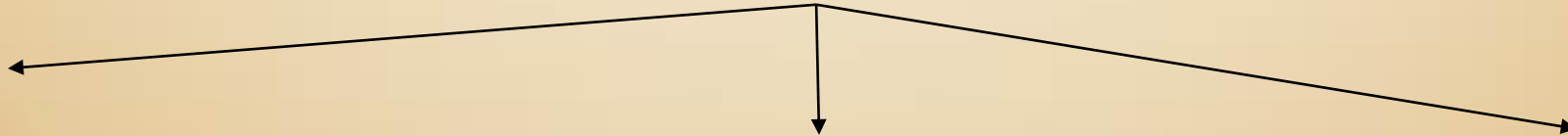
Экономикалық цикл туралы теориялар

- «Импульстаралу» механизмі – бұл белгілі бір уақыт бірлігіндегі ұлттық табыс пен шығарылым көлеміне әсер ететін кездейсоқ сілкіністердің және серпілістердің қалыптасу үрдістері.

Экономикалық цикл туралы теориялар

- **Іскерлік белсенділік** - Артур Бернс пен Уэсли Митчелл ұсынған үлгіде,циклдері ұзақ мерзімдік өспелі трендтің айналасындағы толқулар (уақытша ауытқулар) ретінде сипатталады
- **Самуэльсон-Хикс үлгісі** – бұл тек игіліктер нарығында ғана үй шаруа-шылықтары мен фирмалар сияқты экономикалық 263 субъектілердің іс-әрекеттерін қарастыратын қарапайым кейнстік динамикалық үлгі, мұнда барлық өзгермелі көрсеткіштер уақыт бірлігімен сипатталады
- **Бизнес-циклдің неоклассикалық теориялары** - жетілген бәсекелі нарықтық механизм және бағалар мен жалақының икемділігі туралы қағидаларына сүйенеді. Оның бағыттары:

Жетілмеген ақпараттар теориясы.

-Жиынтық сұраныстың өзгеру импульсі ретінде үкіметтің жүргізетін ақшалық экспансиясы қолданылады.

Саяси циклдер теориясы -

экономикалық жағдаяттың толқулары мемлекеттің жүргізетін экономикалық саясатымен туындайды

Нақты бизнес-цикл теориясы

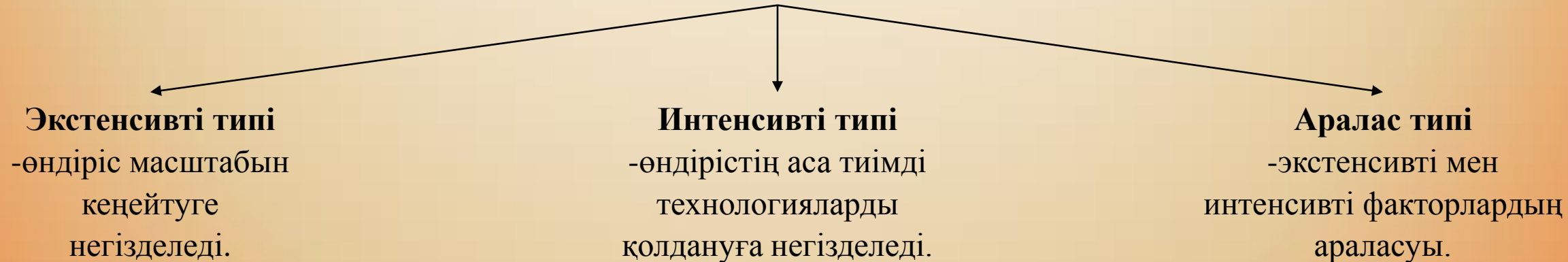
- экономикалық іскерлік белсенділіктің толқуларын ұсыныс тарапынан болатын сілкіністермен түсіндіреді.

Экономикалық өсу мен оның типтері

- **Экономикалық өсу** - өндірістің нақты көлемі өсетін ұлттық экономиканың дамуы.

-**Негізгі мақсаты** – бұл халықтың әл-ауқатын материалдық тұрғыдан көтеру, ұлттық қауіпсіздікті қамтамасыз ету, шығарылған тауарлар мен көрсетілген қызметтердің сапасын жақсарту.

Экономикалық өсу типтері

Экономикалық өсудің түрлері

Нақты экономикалық өсу

– бұл статистикалық органдардың кезеңділікпен жариялап отыратын ЖІӨ-нің немесе басқадай макро-экономикалық көрсеткіштердің жыл сайынғы шынайы түрде өсуі.

Әлеуетті экономикалық өсу

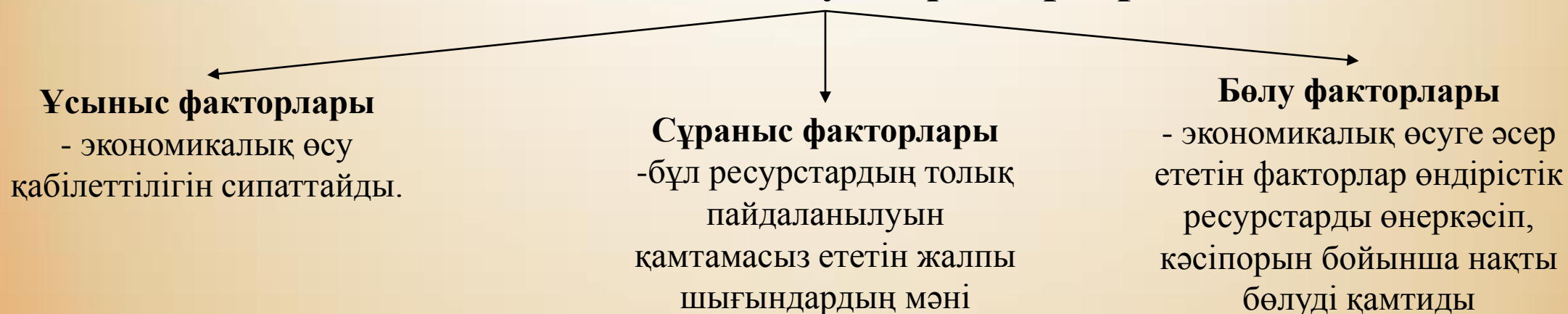
– бұл экономиканың белгілі бір жылдамдықпен немесе қарқынмен өсе алу мүмкіндігі мен дәрежесі. Бұл өсуді қамтамасыз ете алатын факторларға мыналар жатады:

а) еңбек, капитал және жер сияқты ресурстарды арттыру;

ә) технологиялық прогресстің көмегімен, өндірістің ұйымдастырылуын жақсарту немесе жұмыс күшінің біліктілігін арттыру есебінен осы ресурстарды пайдаланудың тиімділігін арттыру.

Экономикалық өсудің факторлары

Экономикалық өсудің факторлары.

- **Экономикалық өсудің тиімділігі** – бұл тауарлар мен қызметтердің сапасын жақсарту, олардың бәсекелік қабілеттілігін көтеру, өнімнің жаңа түрлерін жасау, өндірістің мамандандырылуын тереңдету туралы ұғым
- **Экономикалық өсудің сапасы** – бұл халықтың материалдық жағдайларын жақсарту, әлеуметтік инфрақұрылым салаларының даму деңгейін арттыру, адам капиталына инвестиция құюды күшейту, адамдардың өмір сүру деңгейі мен еңбек жағдайларының қауіпсіздігін сақтау сияқты маңызды көрсеткіштер арқылы сипатталатын ел экономикасының дамуының әлеуметтік бағыттылығы.

Экономикалық өсуді өлшеудің факторлары

Нақты жалпы ішкі өнімнің (ЖІӨ) өсуі.

-Бұл әдіс экономика мүмкіншілігінің молаю шапшаңдығын бағалау үшін қолданылады

Жалпы ішкі өнімнің (ЖІӨ)

-бір адамға шаққандағы өсуі. Халықтың әлеуметтік дамуын талдағанда немесе елдер мен аймақтардағы тұрмыс дәрежесін салыстырғанда қолданылады

Экономикалық өсуді өлшеудің негізгі көрсеткіштері:

1. Өсу коэффициенті – бұл қарастырылып отырған ағым-дық кезеңдегі өсу көрсеткішінің базистік кезеңдегі өсу көрсеткішіне қатынасы:

$$Y_t = Y_t - Y_{t-1} / Y_{t-1}, \text{ немесе, } \Delta Y_t = Y_t - Y_{t-1}$$

2. Өсу қарқыны – 100%-ға көбейтілген өсу коэффициенті;

3. Өсім қарқыны – өсу қарқыны минус 100%.

Экономикалық өсу үлгілері

Экономикалық өсудің неокейнстік үлгілері.

Экономикалық өсудің неоклассикалық үлгілері.

Экономикалық өсудің тарихи-әлеуметтік үлгілері.

- Экономикалық өсудің неокейнстік үлгілері -теп-теңдікті қамтамасыз етудегі сұраныстың басым рөліне негізделген. Шешуші элемент - мультипликатор арқылы кірісті көбейтетін инвестиция.
- Неокейнстің өсуінің қарапайым моделі - Э. Домар моделі - бұл бір факторлы (сұраныс) және бір өнімдік модель. Демек, ол тек инвестицияны және бір өнімді ескереді.

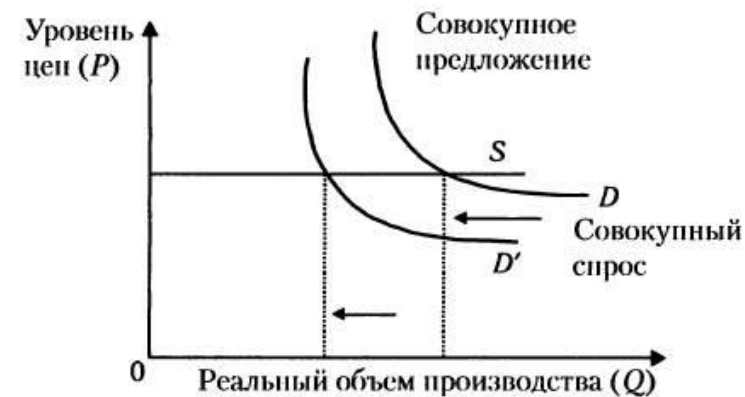
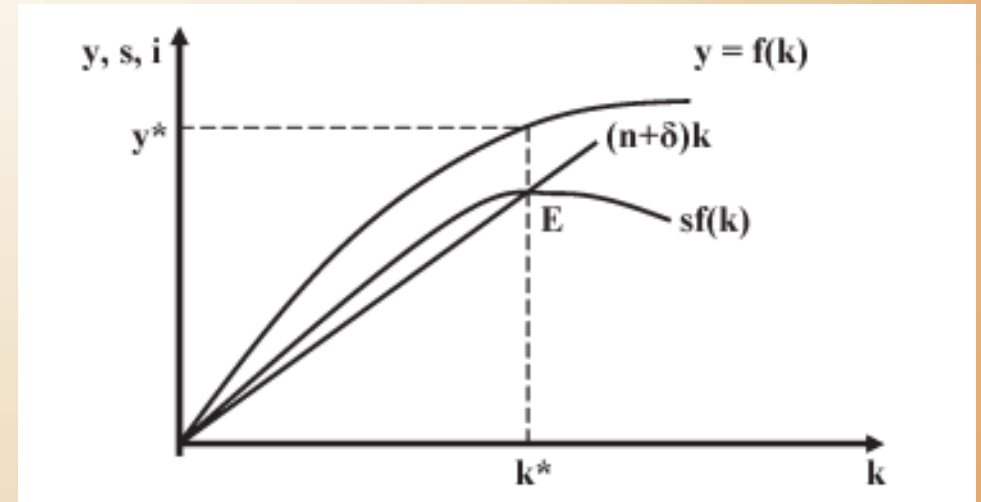

Рис. 12.4. График кейнсианской теории макроэкономического равновесия

Экономикалық өсу үлгілері

- **Неоклассикалық модельдер** экономикалық өсуді өндіріс факторлары (ұсыныс) тұрғысынан қарастырады. Бұл модельдің негізгі ережесі - өндірістің әр факторы өндірілген өнімнің үлесін қамтамасыз етеді деген болжам. Бұл модель өндірістік функция деп аталады: өнім көлемі оның шекті өніміндегі әр фактордың көбейтіндісіне тең анықталады.
- Роберт Солоудың экономикалық өсу үлгісі – бұл халықтың өмір сүру деңгейіне жинақтың, еңбек ресурстарының және ГТТің әсер ету механизмдерін айқындайтын экономикалық өсудің неоклассикалық үлгісі.

Экономикалық өсу үлгілері

Экономикалық өсудің тарихи-әлеуметтік үлгілері

Р.Солоу экономикалық өсу кезеңдеріне тоқталды:

1. таптық қоғам:

- экономикалық жүйенің статикалық тепе-теңдігі;
- ғылыми-техникалық прогресті қолдану мүмкіндігін шектеу;
- жан басына шаққандағы кірістің төмендеуі.

2. Өндірістің тиімділігін арттыру арқылы өсудің өсуіне жағдай жасау.

3. шығу кезеңі - ұлттық табыстағы инвестициялар үлесінің артуына байланысты. Ғылым мен техниканың барлық жетістіктерін белсенді қолданады.

4. жетілген қоғам (жетілу жолы):

- экономикалық өсудің жоғары қарқыны, мұндағы өндіріс өсімі халықтың өсуінен асып түседі.

5. жоғары жаппай тұтыну қоғамы:

- ұзаққа созылатын тауарлар.

Назарларыңызға рахмет

